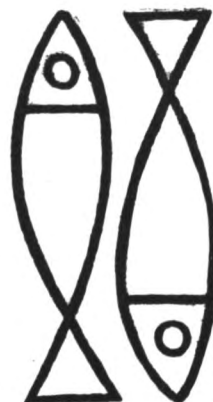

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

Uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Zelfverloochening

„Indien iemand achter Mij wil komen, die verloochene zichzelf...“

Matth. 16 : 24.

Zelfverloochening — wat is dat eigenlijk? We kunnen even denken aan de verloochening van Christus door Petrus. Petrus zei in zijn angst, in zijn vertwijfeling: „Ik ken die mens niet“. Daarmee had hij alle band tussen Christus en Petrus ontkend. Daarmee had hij alle erkenning van Christus opgezegd. Dat was vreselijk. Maar dat had Petrus nu juist wèl tegen zichzelf en óver zichzelf moeten zeggen. „Hier staat Simon, die man met zijn eigen verlangens en idealen. Maar ik, Petrus, ik ken die mens Simon niet. Ik erken hem niet. Ik heb met die mens gebroken.“ Dat is zelfverloochening.

Toch zijn we daarmee nog niet klaar. Want wat betekent dat nu concreet? Waar moet je nu concreet „Nee“ tegen zeggen? Ach, we kennen allemaal die voorbeelden wel. Iemand is aan de drank verslaafd. Alles in hem haakt naar het glas. En toch, tòch laat hij dat glas staan. Om Christus' wil. Prachtig. Hij heeft zichzelf verloochend. En in diezelfde trant kunnen we doorgaan. Voorbeelden van zelfverloochening. En toch is daarmee niet alles gezegd. Want geen van onze voorbeelden past duidelijk in het raam van het tekstverband.

Petrus had de Christus beleden. Dat had de Vader hem geopenbaard. Daarna was hij de Christus in de weg getreden. Om dat lijden en sterven tegen te gaan en te voorkomen. Dat was uit zijn eigen hart. En naar aanleiding van dat gebeuren spreekt Christus over de eis van zelfverloochening.

„Gij zijt de Christus, de Zoon van de levende God“ — dat was uit de Vader. Maar voor de verdere uitleg en toepassing daarvan had Petrus de Vader niet meer nodig. En de Christus ook niet. Dat kon hijzelf wel.

De Christus is immers de Gezalfde op de troon van David. En Hij vestigt en bevestigt David's rijk met Goddelijke kracht. Dat betekent glorie voor Hem. En voor zijn discipelen, voor de „dienaren van de kroon“, betekent dat leven en goede, zéér goede dagen. Excelsior! Omhoog, steeds omhoog naar de glorie van het rijk. En dit ideaal werd nu eensklaps door Christus verbroken. Petrus ziet de schaduw van het kruis. En die schaduw lengt en valt over het leven van de discipelen. Dat neemt Petrus niet. Hij neemt het voor Christus op, tenminste dat vindt hijzelf. Christus ontmaskert hem echter. In feite heeft Petrus het opgenomen voor zijn eigen ideaal, voor zichzelf. Hij heeft geweigerd zichzelf te verloochenen.

Toch zit ik ermee. Was dat ideaal van Petrus nu zo vreemd? Was dat verlangen naar leven en goede dagen met Christus nu zo ongerijmd? Was dat verlangen naar het „Excelsior“, naar het „Omhoog tot de glorie met Christus“ nu zo buitensporig? Heeft

God het verlangen naar leven en goede dagen en naar levensuitbouw en -ontplooiing niet in ons hart gelegd?

Staat Petrus nu met zijn verlangen ineens naast die man van ons voorbeeld? Had Petrus dan soms naar het kruis en de schaduw van smart en van vernedering over zijn eigen leven moeten verlangen? Komt niet alles in een gezond mens tegen het kruis en de smart in het geweer? Dat is toch normaal?

Maar dáártegen had hij „Nee“ moeten zeggen. En deze mens met zijn verlangen naar levensontplooiing en goede dagen had hij niet mogen kennen.

„Déze mens ken ik niet“ — dat had hij moeten zeggen, toen de Here Christus hem verkondigde, dat de weg des Vaders om der zonde wil dwars door zijn idealen zou heengaan. De bittere schaduw van Christus' smaad had hij moeten aanvaarden, toen die heel duidelijk over zijn eigen leven en over zijn eigen idealen heenkwam. En déze gedachten en verlangens had hij gevangen moeten geven tot de gehoorzaamheid van Christus.

Later heeft Petrus deze dingen verstaan. Als hij zijn brieven schrijft, is het lijden om Christus' wil over de gemeenten gekomen. En dat lijden was wèrkelijk lijden, werkelijke smart. Het deed pijn. En niemand kon daarmee dwepen. Het leven werd hoe langer hoe meer ingedamd. En het verlangen naar goede dagen en levensontplooiing vond hoe langer hoe minder vervulling. De schaduw van het kruis van de gehate Jezus van Nazareth was een werkelijkheid in het leven van die kinderen Gods. Maar dan schrijft Petrus, dat wij het delen in het lijden van Christus thans moeten aanvaarden. Om dan stráks te delen in zijn heerlijkheid. Stráks, maar nu nog niet. En dat is eigenlijk één uitleg en toepassing van het Woord van Christus: „... die verloochene zichzelf“. En dan zien we tegelijk dat deze wet van Christus niet van ons is weggenomen, toen de Here in de heerlijkheid inging.

En dan denk ik ook niet meer aan die speciale voorbeelden van ons.

Ik denk heel gewoon aan die dominees, aan die ouderlingen en diakenen, ... ik denk heel gewoon aan al die gemeenteleden, die de Here graag willen dienen, maar die ook zo héél natuurlijk dolgraag willen, dat ze op die weg van dienst rust en vrede en goede dagen en ontplooiing mogen beleven en dat ze om de dienst van Christus eer mogen ontvangen. Zeg toch niet dat dit allemaal maar hoogmoed is. Heeft God dit verlangen niet in ons hart gegeven?

Maar het komt allemaal zo anders uit vaak. Een dominee tobt erover, dat zijn spraak over Jezus Christus en over zijn schone dienst zoveel tégenspraak ontmoet — niet alleen buiten de gemeente. En hij kan zich ontmoedigd afvragen, of de Here zó zijn arbeid en zijn dienst honoreert. Géén rust en géén goede dagen en geen „Excelsior“. Hij heeft de schaduw van het kruis

van Christus gezien. En dat verwerkt hij niet. „Ik wil U wel dienen, maar dit... dit mag mij geenszins overkomen!“

En de ouderling kan zich verbitterd afvragen, of het wel recht is, dat God zijn dienst honoreert met... slapeloze nachten. „Ik wil U wel dienen, maar niet zonder goede dagen. En nu? Géén rust, weinig vreugde. Neen, dit mag me toch geenszins overkomen“.

En het gemeentelid, dat de Christus op zijn eigen plaats beleden heeft, wat heeft hij aan ervaring opgedaan? Heeft hij ook al de schaduw van Christus' kruis over zijn leven zien komen? Heeft God zó zijn trouwe dienst gehonoreerd? „Ik wil U wel dienen, maar dit, ... neen, dit zal me toch niet overkomen!“ Maar zichzelf verloochenen, dat is „Nee“ zeggen, ook tegen die mens met zijn heel natuurlijke verlangen naar goede dagen en naar de kroon op zijn werk.

En dat moeten wij toch allemaal doen. Arbeiden en daarbij ons verlangen naar rust, vrede, goede dagen op het dankaltaar van Christus leggen.

Dat is moeilijk. Dat is ook voor ons zo moeilijk. Maar dit is het gebod van Christus. En hij die het doet, hij zal tòch de vrede kennen.

Maar dan de vrede, die alle verstand te boven gaat!

Zijn geboden zijn niet zwaar. Tòch niet zwaar.

Den Helder

H. Smit.

Baden

omdat het heilzaam is

baad ik mij in zee

was ik mijn huid met zout

maar alle water van de zee

kan dit beeld kan dit beeld

niet uit mijn ogen wassen

Christus voor mij gekruisigd

P.

M. C.

Gevraagde discussie

(II)

N.a.v. dr J. Stellingwerff:

Oorsprong en toekomst van de creatieve mens.

In ons inleidend artikel van de vorige week hebben we onze bewondering en dankbaarheid voor veel, dat dr S. ons in dit werk biedt, niet onder stoelen of banken gestoken. Onze twijfels rijzen bij het vierde hoofdstuk: de openbaring Gods aan de mens.

De schrijver maakt terecht onderscheid tussen Gods openbaar zijn in de schepping en in de mens en Gods openbaring aan de mensen in mensentaal door middel van zijn profeten en van zijn Zoon zelf, bl. 118. Terecht merkt hij daarbij op „dat openbaring betekent dat God Zich openbaart en er geen autonome weg van de mens is naar God toe, zodat de mens kan zeggen dat hij God heeft ontdekt”, bl. 119. Hier spreekt hij schriftuurlijke en confessionele taal en belijdt hij de noodzakelijkheid, de onontbeerlijkheid van de Heilige Schrift en de onmogelijkheid en de ongeoorloofde ener theologie in de strikte zin des Woords, van het pogen God te maken tot voorwerp van enige wetenschap, die er op uit is Hem wetenschappelijk te beschrijven of te doorgronden „hoe Hij in elkaar zit”. Zonder enige reserve aanvaardt hij de Heilige Schriften als de openbaring van God; het boek Genesis als een **historisch** boek van zeer hoge ouderdom; Mozes, Abraham en Adam als historische openbaringsgetuigen, bl. 120. Hij stelt voorts, bl. 121, „dat de openbaring Gods in de geschiedenis voor de wetenschap verborgen is en slechts door het geloof kan worden opgemerkt”, bl. 121. We leggen bij de laatste woorden even de vinger omdat we vrezden, gezien de ervaring, dat zij wel eens zouden kunnen worden misverstaan. Alsof de schrijver hier zou bedoelen: verborgen voor de wetenschap, maar kenbaar voor het geloof in die zin dat de gelovige in z'n wetenschappelijke arbeid niets met de Schrift kan aanvangen, doch 'slechts' voor zijn 'geloof' aan de Schrift het nodige heeft. Juist daartegen is heel dit boek een doorlopend protest. Hij zegt hier kennelijk dat de openbaring van God niet met de middelen en methoden der wetenschap wordt verstaan, maar slechts door het geloof; doch deze door het geloof verstandene openbaring Gods is dan ook een lamp voor de voet en het licht voor het pad ook in het wetenschappelijk bedrijf van de gelovige.

We noteren met dankbaarheid dat dr S. ernst maakt met de historiciteit van Mozes, bl. 122, van Abraham en Adam. Van elke gedachte dat we hier zouden te doen hebben met literatuurvormen van sagen, mythen en legenden, waaruit een kern van historie zou moeten worden uitgepeld langs de weg van 'ontmythologisering' of iets dergelijks, houdt hij zich ver: „Uit het Nieuwe Testament blijkt, dat Jezus, de Evangelisten en Paulus, Petrus en Judas uitgaan van de historiciteit van de Genesisverhalen over de periode van Adam tot Noach, maar tevens dat het hun gaat om de religieuze zin van deze geschiedenissen en niet in de eerste plaats om historische zekerheid”, bl. 124.

Het is de moeite ook zo'n zin nog eens een keer over te lezen. Hij doet bepaald weldadig aan in een tijd, waarin, dicht in de buurt, het mode is te zeggen: de Bijbel is géén geschiedenisboek, maar het gaat om de religieuze betekenis van de in de vorm van geschiedverhalen geboden openbaring Gods; en men kan desnoods achter de historische zekerheid een vraagteken zetten.¹⁾ Dr S. handhaaft de historische zekerheid van de Genesisverhalen, maar kan dan ook terecht zeggen: de opzet van het Woord Gods is hier niet geschiedenisonderwijs te geven, maar zij spreekt ons van God in de geschiedenis. Maar dan ook in de geschiedenis, in onze menselijke geschiedenis.

We hebben een en ander wat uitvoerig geschetst omdat we in een gesprek reeds de opmerking hoorden, dat de schrijver „de Schrift aanrandde”. Nu zijn we tegenwoordig aan krasse woorden wel gewend, maar willen toch even bezinning vragen bij het gebruik van het woord „aanranden”. Dat vooronderstelt het boze opzet van schending. Daartegenover stellen we vast dat de schrijver op weldadige wijze aan de historiciteit van de Genesisverhalen wil vasthouden en dat hij dus in dit uitgangspunt stelling neemt tegen de — ook onder gereformeer-

den steeds meer gangbaar wordende — meningen van velen in deze.

Het Adamsprobleem.

Zo luidt het opschrift boven hfdst. 4 § 3, bl. 125. Reeds bij het eerste lezen van dat opschrift hebben we, om zo te zeggen, onze bril eens even schoon gemaakt, onze eerste reactie was: hoe komt dr S. hier te spreken van een 'probleem'? Want het wilde en wil ons nog voorkomen dat hetgeen de Schrift ons mededeelt omtrent de ook volgens dr S. historische Adam zich allerminst als een probléem aandient, net zo min als zij op problematische wijze spreekt over andere historische personen tot wie in de historie Gods Woord kwam: Abraham of Mozes b.v. Het vermoeden rees terstond dat het Adams-probléem bij de schrijver eerst opkwam door de conjunctie van de bijbelse gegevens omtrent Adam met buitenbijbelse gegevens. Hetgeen spoedig zo bleek te zijn.

Immers we lezen:

„Wie het historisch karakter van het begin van Genesis wil vasthouden, moet of:

- de hoge ouderdom van de aarde en de mensheid loochenen, of
- de geschiedenis van Adam tot Noach verplaatsen naar wellicht meer dan een miljoen jaar voor Christus, of
- aanvaarden dat Adam niet de eerste mens was, althans niet in chronologische zin.”

We merken hier terstond op dat er o.i. ook nog een vierde mogelijkheid is, n.l. deze, dat we bij confrontatie van het openbarings-geschiedverhaal van Genesis en het materiaal van de geologische en palaeontologische en aanverwante wetenschappen eindigen - vooralsnog - met de erkenning, dat we er nog niet uit zijn, met wat Dooyeweerd in zijn polemie met dr J. Lever eens noemde de belijdenis van een docta ignorantia, de belijdenis van „we weten het niet” ook nadat we over en weer grondig hebben kennis genomen van de stand van zaken.

Nadat de schrijver nogmaals — tgo. O. Cullmann — aan het historisch karakter van het Genesisverhaal heeft vastgehouden, bespreekt hij de onder a, b en c gerubriceerde mogelijkheden.

De eerste mogelijkheid.

Ad a — we loochenen de hoge ouderdom van de schepping en de mens — merkt hij op dat dit in feite onmogelijk is: „wie de hoge ouderdom van de aarde en de mensheid loochent, is van mening dat heel onze huidige cultuur op wetenschappelijk gezichtsbedrog berust, want op grond van dezelfde wetenschappelijke inzichten boort men gas en olie, kwam men tot de ontdekking van de kernenergie en bepaalt men de ouderdom van aardlagen en prehistorische vondsten, bl. 127. Ik meen de strekking van dit argument te verstaan: hetgeen de betreffende wetenschappen gevonden hebben blijkt uit te komen in de praktijk, is bruikbaar voor de techniek en is dienstbaar aan ons aller leven. Waar we allen van de resultaten dezer wetenschappen ook — zij het niet uitsluitend — profiteren, betaamt het ons niet op haar — als ik het zo mag zeggen — af te geven.

Nu is het overbodig te bekennen, wijl bekend (misschien in deze zelfde zinnen blijkend!) dat ik op al deze vakgebieden volslagen leek ben. Dat bepaalt ook de moeilijkheid voor het deelnemen aan de discussie. Maar het is desondanks misschien toch niet onbescheiden hier een vraag op te werpen. Deze: de wetenschap onderzoekt hetgeen voorhanden is, de gegevens, en brengt die ook aan het licht. Zij onderzoekt de structuur van het geschapene voorzover dit

¹⁾ We willen dit even demonstreren aan het volgende. Bijna dertig jaar geleden schreef een Duits theoloog, docent ener theologische school, een essay dat tot titel droeg: Abrahams Lüge. Op zijn colleges verdedigde hij de stelling dat de historiciteit van Abraham een open vraag was: de Abrahamsverhalen zouden sagen zijn. Toen ik hem in de boekhandel ontmoette, waar zijn brochure op de toonbank lag, stelde ik hem de vraag: Dominee, heeft Abraham werkelijk gelogen? Het antwoord luidde: dat is zéér zeker. Mijn tweede vraag was: Heeft Abraham écht geleefd? Het antwoord was: Dat is zeer ónzeker!

kenbaar is, het wetmatig constante. Wat zij daarvan vond blijkt bij gebruik in de praktijk te kloppen. Zij kan uit de gestructureerdheid van de aardkorst b.v. de aanwezigheid van aardolie vermoeden, en deze vermoedens blijken dikwijls juist te zijn. Maar — zie hier de vraag — is de gebleken zekerheid van de met wetenschappelijke middelen en methoden opgedane kennis omtrent het bestánde ook zekerheid omtrent het ontstaan van dat bestánde en omtrent zijn ouderdom? Staan we hier niet juist met de Schrift in de hand, voor de ondoorgrondelijkheid niet slechts van het geschapene, maar ook van de schepping, dat werk Gods, waardoor Hij het geschapene in aanzijn riep?

De tweede mogelijkheid.

Moeten we de geschiedenis van Adam verplaatsen tot een of twee miljoen jaar voor Christus?

Indien dat zo is zou de tijd van Adam tot Abraham eenzelfde lange periode beslaan.

De schrijver van dit boek verwerpt deze mogelijkheid. Duidelijk uit eerbied voor hetgeen ons Genesis omtrent de eerste mens en zijn 'Umwelt', zijn milieu vertelt. De Adam van het Genesisverhaal is een andere dan de resten van de oudste bewoners der aarde en hun cultuur ons vertonen. Zou Adam reeds één à twee miljoen jaren voor Christus hebben geleefd, dan zou de overlevering omtrent hem op den duur zijn vervormd en verkleurd. Dan zou tussen de werkelijke Adam en de Adam van Genesis dezelfde discrepantie bestaan als tussen de werkelijkheid van de geboorte van Christus in de kribbe en de stal van Bethlehem en de schilderingen van de middeleeuwse schilders, die dat gebeuren afbeelden in hun milieu. Dat aan te nemen acht dr S. in strijd met de eerbied voor de Schrift, bl. 127.

We gevoelen de ernst van deze argumentatie, die bij de schrijver opkomt uit eerbied voor de Schriftgegevens. Hij wil aan de getrouwheid van het Schriftverhaal in elk opzicht recht doen. Hier is niet iemand aan het woord, die aan de Schrift wil tornen. Integendeel, hij is bang voor eigenmachtige uitlegging, waarvoor Petrus waarschuwt.

Hij stelt hier voorts de mogelijkheid dat het eerste deel van Genesis, slechts enkele flitsen geeft van wat God heeft gedaan in de geschiedenis van deze duizenden eeuwen en dat de culturele gegevens werkelijke geschiedenisfragmenten uit die eeuwen geven. Men houdt dan rekening met een nogal onontwikkelde cultuur bij Adam en Kaïn en met de realiteit van cultuurverval in later tijd.

Daartegen heeft de schrijver — hoewel zijn hart het in deze richting zou willen zoeken, dus in zelfcritiek, een drietal bezwaren:

1. Genesis zelf spreekt niet over duizenden eeuwen. M.a.w. Genesis geeft wat de tijdsaanwijding betreft niet de suggestie dat Adam een à twee miljoen jaar voor Christus leefde.

Dat is belangrijk: het Schriftverhaal dringt niet in deze richting.

2. De culturele gegevens van dit deel van Genesis passen bij wat ons bekend is van de cultuur in Tweestromenland in de jaren 6000-1700 voor Christus.

M.a.w. de 'Umwelt', het cultuurmilieu waarin de Schrift ons Adam tekent pleit voor de datering van zijn geschiedenis ± 6000 jaar voor Christus.

3. Deze opvatting — dat n.l. Adam zou geleefd hebben een à twee miljoen jaar voor Christus — strijdt met de indeling van de cultuurgeschiedenis: aan de periode van mensen, die boer zijn en die in dorpen en steden gaan wonen is een andere van jagers en verzamelaars van knollen en vruchten voorafgegaan. Adam past niet in dat milieu van jagers en knollentekkers, maar in dat van boeren, dorps- en stadsbewoners.

Vragen.

Hier zouden we de vraag willen stellen of de schrijver hier niet de 'culturele gegevens' van de Genesisverhalen overschat.

We willen er op wijzen dat Adam een paradijs tot woonplaats ontving, waar het dagelijks brood — men vergeve ons in dit verband de uitdrukking — „gefundenes Fressen” voor hem was: de vrucht van het geboorte in Eden. Dat zijn cultuurtaak begint met de opdracht namen te geven aan de dieren, wat insloot dat hij dat doende, eerst zijn plaats moest leren kennen en vinden in de wereld, die hij exploreren, exploiteren en voorts cultiveren moest. Na de verdrij-

ving uit Eden komt de noodzaak van de arbeid voor het brood: dan wordt Kain landbouwer, Abel schaapherder. Zoals in later tijd Jabal de uitvinder wordt van de tent en de vader van het nomadenleven; Jubal de vinder en vader van de muzikale cultuur; Tubalkain de smelter van het erts (wat de bekendheid met het vuur vooronderstelt), en de vader van de smeedkunst.

Op bl. 132 spreekt de schrijver i.v.m. Tubalkain over een nieuwe bloei van koper- en ijzersmeedwerk. De tekst van Genesis 4 : 15-17 spreekt, dunkt me, niet van een nieuwe, maar van een eerste bloei.

En zijn de jagers en de knollentrekkers nu daaraan voorafgegaan of zijn die, door zonde en doorgaande afval van God hun taak in luiheid verzakende, de typische voorbeelden niet van primitiviteit, maar van degeneratie?

De geschiedenis bewijst dat het Woord Gods een enorme stimulans is in de cultuur. Voortgaande verachting ervan leidt tot cultuurverval.

En voorts: het wil ons voorkomen dat dr S. bij alle niet te ontkennen eerbied voor de Schrift toch dermate gebiologeerd is door de ontwerpen der wetenschap, dat hij — nolens volens en zijns ondanks — wellicht aan de Schrift geen recht doet.

We willen het voor ditmaal hierbij laten.

We hebben oprecht getracht dr Stellingwerf zoveel mogelijk zelf aan het woord te laten komen. Daar heeft hij, daar hebben de lezers recht op. En de hier aan de orde zijnde zaken zijn van zo eminent belang dat enige breedheid ons niet moet worden euvel geduid. Hier is elke dooddoener misplaatst om de schrijver en om de zaak. Hij heeft ons zo geholpen in menig opzicht, dat althans een poging om elkander christelijk te helpen op zijn plaats is.

Over de onder c. genoemde mogelijkheid Deo volente volgende week.

G. Visee.

TE BERDE

De „Te Berde” in het nummer van 7 januari heeft nogal wat reacties ontlokt. Zoals te verwachten was. In deze reacties werden vooral mijn opmerkingen over de „doorgaande reformatie” aangevochten. Ik zou er een karikatuur van gemaakt hebben en de „doorgaande reformatie” niet serieus genomen hebben!

Laat ik daarom proberen in dit artikel en een volgend mijn bezwaren tegen de idee van de „doorgaande reformatie” zo helder mogelijk te formuleren.

Daarmee vertolk ik dan alleen mijn eigen mening en dus geenszins — en dat ben ik mij heel goed bewust — die van de redacteuren of van een vermeende Opbouw-groep. De lezer gelieve daarmee rekening te houden.

„Doorgaande reformatie”.

In de eerste plaats heb ik nogal wat twijfels ten aanzien van de theoretische fundering van de idee van de „doorgaande reformatie”.

Deze theoretische fundering kan men als volgt aanduiden: de kerk naar zijn geïnstitutioneerde vorm, is het centrum, het middelpunt van het Koninkrijk Gods. Een breuk in de kerk moet **per definitie, automatisch** een breuk betekenen op het brede terrein van de arbeid in het Koninkrijk Gods. Een kerkelijk conflict leidt **dwangmatig** tot een „ethisch conflict”.

Ik drukte vet de woorden „per definitie”, „automatisch” en „dwangmatig”. Want die vormen de sleutelwoorden in de theoretische argumentatie van de idee der „doorgaande reformatie”. En daartegen richten dan zich ook mijn bezwaren. Ik ontken niet dat een kerkelijk conflict niet **kan leiden** tot conflicten elders, bewust of onbewust. Ik ontken ook niet dat het niet mag leiden tot conflicten elders. Maar ik ontken wel dat zulks per definitie **moet** leiden tot conflicten elders. Als dat waar was, zou aan de kerk een plaats worden toegekend, die alleen aan onze Here Jezus Christus toekomt. Hij alleen is de Heerser over harten, over mensen en over tijden. Jan Schouten — herinnert U het zich nog — wás geen landverrader, ook al zou men hem kerkverrader willen noemen.

Als ik echter goed zie, heeft heel deze theoretische argumentatie van de idee der „doorgaande reformatie” zijn actualiteit verloren. Je hoort er weinig over spreken. Er wordt weinig over geschreven. De feiten hebben deze gedachtegang grotendeels achterhaald.

Het belangrijkste motief in de **praktijk** ten aanzien van de doorvoering van de idee der „doorgaande reformatie” ligt, dacht ik, heel anders: n.l. in het simpele feit, dat men nu eenmaal de eigen groep meer vertrouwt, beter acht, hoger schat dan het andere deel van de nederlandse christenheid. Men heeft eenvoudig meer vertrouwen in een vrijgemaakte onderwijzer dan in een synodale. En een vrijgemaakte Kamerlid is beter dan een hervormd. En daar de oude organisaties onvoldoende waarborg schonken dat de vrijgemaakten er de touwtjes in handen zouden houden, zijn de eigen organisaties opgericht.

Het is in eerste instantie een wat onthutsende ervaring als men dit wékelijk, in de praktijk functionerende, motief van de „doorgaande reformatie” in het oog krijgt. Want dan blijkt dat het hele gebouw van onze eigen vrijgemaakte organisaties eigenlijk berust op het geloof in de relatieve voortreffelijkheid van de eigen kerk in zijn geheel, en de relatieve voortreffelijkheid van de kerkleden afzonderlijk. Ik chargeer niet; men moet zijn oor maar eens te luisteren leggen bij de motiveringen van hen die de „doorgaande reformatie” voorstaan.

Ik erken dat er zelfs aanleiding kan zijn tot dit geloof in de eigen relatieve voortreffelijkheid. De ontbinding van de gehele gereformeerde wereld maakt de daad van het terugtrekken op eigen groep begrijpelijk.

Maar dat neemt niet weg dat de fundamenten van dat nieuwe gebouw zwak blijven. Ik geloof namelijk niet bij voorbaat dat de vrijgemaakte onderwijzer een betere, een christelijker onderwijzer is dan zijn synodale collega; of dat dhr. Jongeling of dhr. Meulink een betere, een christelijker politicus is dan b.v. dhr. Roolvink.

v. O.

Gesprek over moderne literatuur

(I)

Amica,

Eerlijk gezegd zit ik met de belofte om in „Opbouw” over moderne literatuur te schrijven een beetje in mijn maag. Naar mijn mening moest „Opbouw” veel meer een orgaan zijn waarin gedachten werden uitgewisseld en nu dreig ik door deze artikelen een „voorlichter” te worden.

Om aan dit „lot” te ontkomen zal ik onder deze brief ook mijn adres zetten, dan kunnen de lezers hun verontwaardiging, hun wensen en misschien ook hun instemming direkt aan mij kenbaar maken. Zo alleen zal onze nieuwe rubriek nuttig kunnen zijn.

Met het woord literatuur zitten we al direkt midden in de moeilijkheden. Ik weet niet hoe jij erover denkt, maar ik heb op de vraag „wat is literatuur” nog nooit een bevredigend antwoord kunnen geven. Het heeft, dunkt mij, geen zin om over deze vraag te gaan kibbelen. Maar, al kan ik geen antwoord op genoemde vraag geven, ik wil in ieder geval niet schrijven over wat de Engelsen „literature of escape” noemen.

De Engelsen duiden met deze term die literatuur aan, die wij in overvloedige mate vinden in de vele damesbladen die ook ons land rijk is. De populariteit van dit soort verhalen is te begrijpen. Problemen of conflicten vinden we er immers niet in, of, als ze er zijn, worden ze zó tot aller bevrediging opgelost, dat de lezer met een gerust gevoel kan gaan slapen. Het eind is goed: de dokter trouwt met de verpleegster die hem van het verkeerde pad afbracht, het arme meisje trouwt — zoals vroeger in de sprookjes — met de rijke prins óf, als de schrijver christelijk is, eindigt het verhaal met een plotselinge bekering.

Het is mij vaak opgevallen, dat jongelui die dergelijke probleemloze literatuur verslonden hebben, soms plotseling van deze suiker verzadigd waren en dan overgingen naar een ander soort literatuur, een literatuur die ons niet op ons gemak stelt, een literatuur waarvan we soms een groot deel niet begrijpen, maar die ons toch boeit. De rozegeurenmaneschijnboeken zijn niet alleen literair van geen waarde, maar ook ethisch gezien vormen ze een gevaar voor de maatschappij. Immers tegenover deze schijnschoonheid wordt onze eigen werkelijkheid zo grauw, dat we daarin geen bevrediging meer kunnen vinden.

Hetzelfde doet zich voor met vele films. De slechte film verplaatst de toeschouwers voor enige uren in een wereld van klatergoud. Thuis gekomen slapen ze als dronkaards hun roes uit om de volgende dag met een kater op het werk te verschijnen.

Ik wil hiermee niet beweren dat we nooit en te nimmer dergelijke literatuur mogen lezen. Een enkele keer, als ik moe ben, en nergens zijn in heb, kan me deze pretentieloze literatuur opfrissen. Er zijn echter mensen die hun hele leven bakvissenromannetjes blijven lezen. Zij zullen in deze rubriek niets van hun gading kunnen vinden.

Ik heb hier dingen beweerd, waarmee jij nog geen instemming betuigd hebt, maar ik heb geronde redenen om te veronderstellen dat je het

met me eens bent. Van jou komt immers het voorstel om in deze rubriek het verhaal DE HOND MET DE BLAUWE TONG van JAN WOLKERS te bespreken. Het verhaal komt voor in de gelijknamige bundel, waarvan de eerste druk in 1964 bij de uitgever Meulenhoff verscheen.

Voor de lezers die niets van deze schrijver afweten, wil ik graag enige biografische bijzonderheden neertypen. Jan Wolkers werd in 1927 geboren. „Ik ben streng calvinistisch opgevoed”, zegt hij zelf. Hij volgde lessen aan de Leidse tekenacademie, de Haagse academie en de Rijksacademie in Amsterdam. Daarna heeft hij korte tijd les gehad van de bekende beeldhouwer Zadkine, wiens beeld „de verwoeste stad” onlangs in dit blad is besproken. Van Wolkers staan op verschillende plaatsen in Nederland beelden opgesteld. Ik ken alleen het beeld in Kruijningen, maar naar men zegt staan er ook beelden van hem in Zaandam, in Leiden, in Amsterdam, in Groningen en in Katwijk.

Ongeveer zeven jaar geleden begon Wolkers ook met het schrijven van verhalen, romans en toneelstukken. Zijn werken beleefden in korte tijd vele herdrukken.

De volgende keer gaat het dus over het verhaal van Wolkers. Ik weet niet of ik het geduld kan opbrengen om op jouw antwoord te wachten, het doet er ook niet toe, je zult je schade heus wel inhalen.

Adieu,

A. L. Vreeken,
Jhr. Strick van Linschotenlaan 12,
Zwollerkerspel.

Amice,

Ook ik ben achteraf wat geschrokken van de onbezonnenheid, waarmee ik mij heb verplicht tot een openbare correspondentie over Jan Wolkers' verhaal „De hond met de blauwe tong”. Er liggen zoveel problemen rondom literatuur van dit genre, dat ik mij bepaald niet vlei met de hoop, dat wij deze wel even zullen oplossen. We zijn al een eind op weg, wanneer we de vragen op dit gebied zuiver kunnen stellen. Ik hoop, dat er veel lezers zijn, die door hun reacties daaraan willen meewerken.

In je eerste brief ben je begonnen met het opwerpen van de vraag: wat is literatuur? Ik zie evenmin kans een sluitende definitie van „literatuur” te geven. Wél heb je ons in dit verband een eindje op de goede weg geholpen, dacht ik, door het buiten onze discussie houden van de „damesromannetjes” (met excuses aan de dames voor deze nare term!). Dit zegt n.l. iets van de **functie**, die verhalen en romans kunnen hebben. Ik heb de indruk, dat de „literature of escape” voor een groot deel dezelfde functie heeft als de sprookjes en verhalen uit onze kindertijd. Voor beide is „de goede afloop” kenmerkend. Bij een kind komt in de loop van de kleuter-leeftijd de interesse voor sprookjes en verhalen opzetten. De kleuter is geen „schootkind” meer, maar gaat de wereld rondom verkennen, en hij is daarbij steeds op zoek naar informatie, ook, wanneer hij wil worden voorgelezen. Het gaat hierbij zowel om een zoeken naar vaste regels, een ordening

van de wereld, alsook om een geruststelling: een sprookje en een kleuterverhaal **moeten** eenvoudig goed aflopen. Kinderen gaan nl. op die leeftijd merken, dat de wereld ook wel eens gevaarlijk is. Je kunt verdwalen, geplaagd worden door andere kinderen, e.d. Bovendien leren ze door ervaring, dat ook ouders, broers en zusters, niet altijd "lief" zijn; ook de liefste moeder is wel eens een "boze stiefmoeder". Al die "belevingsmogelijkheden" van de werkelijkheid (boze en goede ouders, broers, zusters, monsters, enz.) worden in het sprookje a.h.w. belichaamd.

Het gelukkige slot geeft uiting aan het vertrouwen, dat ieder kind moet hebben, wil het later als volwassene de wereld, zoals hij is, aankunnen.

Kindersprookjes zijn dus kenmerkend voor een bepaald ontwikkelingsniveau, en wel voor een vrij primitief stadium.

De "volwassen" roman daarentegen heeft een andere functie. Drs M. G. J. Teerink wijst daar op in een serie van drie artikelen in "Ad Fontes" (1964, 12e jaargang no's 2, 3 en 4). Hij poneert daar o.a. (met verwijzing naar Buytendijk's "De psychologie van de roman") dat een literair

kunstwerk van enig niveau meer is dan een reportage. Het geeft een verbeelding van de werkelijkheid, en wel op zulk een wijze, dat wij deze in veel opzichten, intenser en rijker beleven dan onze alledaagse werkelijkheid. Dat, wat de schrijver wil uitbeelden, wordt ontdaan van allerlei bijkomstigheden en tot zijn kern herleid.

Kenmerkend voor een goed verhaal is daarbij, dat het de lezer in meer of mindere mate een zelfherkenning geeft; het is een verbeelding van een menselijke mogelijkheid. De schrijver illustreert dit met het verhaal van Nathan aan David, na het overspel van David met Bathseba, dat uitloopt op het: "Gij zijt die man". Ditzelfde zegt een goede roman in principe tot ons. Het is dan ook geen wonder, dat we eerder aanstoot nemen aan een boek, dan aan de nuchtere feiten, al hebben ze betrekking op dezelfde werkelijkheid.

Met het begrip "aanstoot" komen we al aardig in de sfeer van de moderne literatuur! Een volgende keer daarover graag verder.

P. E. Jongsma-Tieleman,
Adm. de Ruyterlaan 31,
Groningen.

Rondom de Kamper synode

„Unvollendet” — toch een symphonie

Bizonder illustratief voor Schilder's visie op, en houding ten opzichte van, het verschil van inzicht dat zich reeds spoedig in de vrijgemaakte kerken openbaarde én de daaruit voortvloeiende spanningen, is vooral ook wat hij schreef over de synode van Kampen-1951.

Deze synode was een zeer bewogene. Allerlei verschil van inzicht trad daar helder aan het licht. Er werden besluiten genomen die Schilder graag anders had gezien. Er is door sommigen wel eens gezegd — het was vóór 1964 — dat dit de slechtste synode was welke onze kerken hebben voortgebracht.

Wat zei nu Schilder daarvan?

In een bespreking van deze synode begint hij met te vertellen dat „een leuke dominee” die hem de trap naar de synodezaal zag beklimmen met een knipoog tegen hem zei: „Zo, zo, weer naar de „Unvollendete”?”

De „Unvollendete” is de naam van een symphonie waarmee de componist begon, maar die hij niet voltooide. De dominee die dat woord hanteerde wou, aldus Schilder, natuurlijk niet de synode een symphonie noemen, maar wel haar langdurigheid constateren.

Schilder geeft dan grif toe dat de synode van Kampen erg lang duurde. Er werd op die synode „ontzaglijk veel gepraat”.

Maar, zo gaat hij dan verder, voor een niet onbelangrijk deel mogen we daar dankbaar voor zijn. Want de woordenvloed die daar loskwam was voor een groot deel verklaarbaar „uit een worsteling der gedachten. En die worsteling zelf is deels 'n vrucht van, deels een reactieverschijnsel op de vrijmaking.”

Waarom dat zo is verklaart Schilder op deze wijze.

De vrijmaking toch „heeft ons op heel veel punten tot nieuwe studie geprikkeld. Volkomen begrijpelijk is het, dat bij deze nieuwe „bezinning” de richting, die ingeslagen wordt en de conclusies waartoe men komt, in veel gevallen verschillend is. Op een synode nu komen vertegenwoordigers van onderscheidene stromingen (!) en standpunten bij elkaar met de bedoeling om, waar even mogelijk, te *besluiten*. Maar eer het zover komt, zullen toch de sprekers elkaar willen overtuigen.”

Buitenstaanders, aldus Schilder, zullen van die groeperingen (!) niet veel begrijpen. Reeds „insiders” hebben daar grote moeite mee. Schilder zelf heeft van sommiger standpunt in bepaalde kwesties pas lang-

zamerhand een min of meer afgerond beeld kunnen vormen. Onder een algemene naam kan men de openbaar geworden individuele standpunten, noch die van veelvuldig met elkaar instemmende synodeleden z.i. niet aanduiden. En zeker niet met een naam die op „isme” eindigt. Zo'n naam zegt niets zinrijks, en ze is ook niet rechtvaardig tegenover de drager van de naam waaraan dat fatale „isme” toegevoegd is. Schilder bedoelt kennelijk de naam „Jansenisme”. En helemaal mis is ook de zo vaak gehanteerde betiteling extremisme — met de tegenstelling daarvan.

Zeker, de lange debatten kostten veel tijd. En soms bekreep de hoorder het gevoel dat sommige sprekers zich te veel bezig hielden met de theoretische achtergronden van bepaalde maximen. Maar Schilder gelooft toch dat die lange betogen hun nut hadden. Er kwam hier en daar tekening voor wat iemands standpunt ten aanzien van een bepaalde kwestie betreft. En daarom begon Schilder — heel langzaam — iets te zien van sommiger mening, juist in haar onderbouw. De „Unvollendete” had hem wel iets gegeven.

Maar, zo gaat Schilder dan verder, misschien vraagt iemand nu: die synode is tot op heden een *Unvollendete* — maar is zij ook, zij het dan tot nu toe, ook een *unvollendete Symphonie*?

Op die vraag antwoordt Schilder dan met een volmondig: *JA, dat is ze.*

Er is kans geweest, zo schreef hij, „om over en weer te schaven aan wat „in de maak was”. Er zijn merkwaardige en mooie blijken van zelfbeheersing geweest. Bij behoud van divergentie in de meningen was er toch ettelijke malen een bewuste wil om niet te *overstemmen*, doch *overeen te stemmen*, althans in de besluitvorming. Er is meer dan eens treffend gebeden. Nooit „mooi” neen: *trèffend*. Er is ook bewust gezongen, ik weet geen praeses (het was ds. Visee - C. V.) die met zóveel zorg de verzen koos — ook onbekende — en die zó vaak op de bespreking van een avond (met haar moeiten soms) een volkomen onze concrete nooddrift van het uur gedenkende psalm liet volgen als déze praeses.

We houden onze verschillen, zelfs op het punt van de algemene waardering van de synodes en synodale rechten en mogelijkheden. Toch ben ik overtuigd, dat er een „symphonie” is. Er zijn er, die bij het eind dezer synode — misschien is het er als dit nummer verschijnt — scherper dan bij het begin van een ander synodelid zullen ver-

schillen. En die er over gaan schrijven (of preken) ook. Terwijl ze toch een beetje beter de ander leerden begrijpen en in de ziel hebben gezien. Ze behoeven geen kleur te krijgen, als een goeie man door gek-scherend van die „die Unvollendete” te spreken associaties wekt aan het begrip „symphonie”.

Het kerkverband — wat is het toch een zegen. Trouwens, waarom hebben we anders er zo om moeten vechten? Niet om het kwijt te raken, maar om het te behouden, op de rechte wijze.”)

Inderdaad: het kerkverband is een zegen — als het op zo'n kerkelijke, christelijke, Geestelijke wijze wordt beleefd als Schilder het blijkens dit artikel deed.

Het kerkverband is een zegen als het er toe dient om de broeders die ten aanzien van zoveel in het kerkelijke leven verschillende opvattingen hebben te helpen maken tot een schone symphonie tot eer van God en tot heil der kerk.

Zeg niet te gauw: dit zegt Gods Woord

In de vrijgemaakte kerken werd en wordt nog al eens gauw gezegd: dit of dat zegt Gods Woord. Of, dit of dat is met Gods Woord in strijd.

Achter dit spreken ligt iets heel moois.

Het is de begeerte, de wil, om zich geheel en uitsluitend te richten in leven en denken naar wat de **HERE** ons in zijn Woord zegt.

Maar — er dreigen hier toch grote gevaren. Gevaren die allesbehalve theoretisch zijn. Ze bestaan hierin dat er al te vlot iets als eis of verloochening van Gods Woord wordt aangediend.

In de Gereformeerde Kerken is in dat opzicht veel gezondigd. Hoe vaak is daarin niet als eis van Gods Woord, als Schriftuurlijk beginsel geponeerd, dat later weer, met of zonder pijn, werd losgelaten. Men denke maar eens aan de „meningen” omtrent wedergeboorte, doop, gemene gratie, de menselijke ziel — en vooral aan wat jarenlang als eis van Gods Woord was gepredikt omtrent de prioriteit van de kerk ten opzichte van de verzorging der armen. De antirevolutionaire partij heeft zelf een compleet kerkhof van beginselen! Wat is daarin al niet als „eis van beginsel” verkondigd dat later zonder blikken of blozen als onhoudbaar werd weggesmeten. Prof. Fabius geeft ergens een lange rij van zulke afgedankte beginselen.

Ook prof. Schilder hield zich met deze kwestie bezig. Dat was naar aanleiding van wat hij op de zo juist genoemde Kamper synode meemaakte.

Het ging toen over de kwestie of men de man die vroeger *zendeling* en later *missionair dienaar des Woords* heette, nu evangelist mocht noemen.

Schilder schrijft in verband daarmee: „Ik merkte dat er meer dan één stroming was. Sommigen zeiden: een zendeling heeft een heel ander ambt dan een hollandse domine; en dat andere ambt moet je aanduiden met de naam evangelist. Anderen zeiden: een „zendeling” heeft heus — dat geloven ook wij — een heel ander ambt dan een hier bij ons gevestigde dominee, alleen maar: wij geloven niet, dat de man nu juist terwille van dat andersoortige ambt heel precies de naam van evangelist moet dragen. Derden zeiden: een zendeling, zullen we maar zeggen, bedient toch ook het Woord, en is dienaar van de Herder, die schapen heeft óók van een andere stal dan die, welke „onze” stal heet, en dus kan hij toch ook wel dienaar des Woords heten, al „heeft” hij nog geen „gevestigde” gemeente in de plaats waar hij onder de heidenen werkt. Je kunt dus gerust hem blijven noemen — althans voorlopig — *missionair dienaar des Woords.*”

In het debat over deze zaak werd dus heel duidelijk openbaar dat er veel verschil

van opinie over deze kwestie bestond.

In deze moeite stelde toen een van de synodeleden voor, dat de synode schuld zou belijden daarover dat men na zoveel jaren nog niet wist wat de bijbel wil en zegt over deze zaak.

Schilder mediteert dan een poosje over die idee van een schuldbelijdenis, af te leggen door de synode. De conclusie waartoe hij komt is Ik geloof, „dat 'n schuldbelijdenis een synode eren kan, maar ook ontëren. Dat ze een sieraad kan wezen, en een offerande van een gebroken hart maar ook een décor waar achter een ónbeleden fout rustig dóórgezet wordt. Dat een synodale schuldbelijdenis bewijs kan zijn van afwezigheid der hiërarchie, doch ook van de aanwezigheid daarvan een uiting wezen kan.”

Na dit gezegd te hebben stelt Schilder de vraag wat meer algemeen. Hij gaat zich dan namelijk bezig houden met het dikwijls wat te vlotte beweren: *dit zegt de bijbel*. En dan volgt er deze passage:

„Ik ben bang dat sommigen wel eens te *gauw* zeggen: *dit* zegt de bijbel, en *ik, ik* zie dat goed, en scherp, en duidelijk: maar ik merk dat jij 't nog niet ziet, en daarom moeten we maar in de schuld, dat we sámen 't nog niet hebben kunnen brengen tot eenstemmigheid. Kan 't niet zijn, dacht ik, dat van die twee de laatste wijzer is dan de eerste?”

Schilder is van oordeel dat deze laatste vraag voor het gehele kerkelijke leven van betekenis is. „We horen wel eens meer een te *ràppe* conclusie: zo zegt de Schrift. En daar moet je altijd voor oppassen. Vooral op een synode, die van ons allemaal het recht ontvangen heeft, voor ons allemaal een reeks van beslissingen te nemen, die we, behoudens de uitzondering van art. 31 K.O., beloven te onderhouden. *Juist* een *gehoorzame* synode zal niet *meer* zeggen, dan ze *zeker* weet.”

Nà deze uiterst gewichtige uitspraak gedaan te hebben stelt Schilder de vraag: Zeker de synode wist het niet zeker, maar had ze het niet zeker *moeten* weten?

Met deze conclusie is Schilder het evenwel volmaakt oneens. Als men zo redeneert is men „te snel met de mond”. Want men gaat dan uit van de veronderstelling „dat de

Schrift iets zegt op dit punt.” Maar „zou 't niet kunnen zijn, dat de Schrift op sommige punten iets *niet* zegt? Dat ze het aan onze vrijheid overlaat? De eerste vraag is soms niet: *wat* zegt (op een *door ons geformuleerde vraag*) de Schrift? Doch: *zègt* (op de door óns geformuleerde vraag) de Schrift wel iets?”

Inderdaad dat is de eerste vraag. Dat moet de eerste vraag zijn. Het zou immers „kunnen zijn, dat *wij* een vraag verkeerd formuleren!”

Dat nu is misschien ook wel in de onderhavige materie het geval. „Dat b.v. de „zendeling” een eigen, een apart, een afzonderlijk ambt heeft. Daar kun je ja op zeggen, en ook neen. *Natuurlijk* een eigen „ambt”. Als de praeses van een synode een „ambt” heeft (voor 'n paar uren per dag van een paar weken), dan kun je altijd door spreken van aparte, eigen „ambten”. Maar als een ander volhoudt: ook een „zendeling” *bedient het Woord*, dan zal zo'n man, al heeft hij oog voor al dat eigene, toch niet gauw zeggen: ik ben klaar met het zinnetje: een eigen ambt geheel anders.

Ik denk nog éven door: het zou kunnen zijn, dat een schuldbelijdenis een verkeerde daad was. Een kwade naam geven aan een goeie zaak. Zonden noemen wat voorzichtigheid en deugd is. Onkunde heten, wat misschien wrevél tegen onrijpe haast-conclusie is.”¹⁾

Zo was Schilder volgens eigen zeggen over deze kwestie aan het „mijmeren”.

En zo heeft hij de kerk gewaarschuwd tegen het grote kwaad dat reeds zo ontzaglijk veel onheil in de kerk heeft aangericht: het kwaad namelijk dat men eigen ideeën of wensen, of meningen als Gods Woord en bevel de mensen voorhoudt — om dan hen die ten aanzien van die roep: God zegt dit, of: God wil dat, aarzelen of neen-zeggen als aanranders van Gods Woord of zelfs als vijanden daarvan aan de kaak stellen.

C. V.

¹⁾ De *Reformatie*, 27e Jaarg. No 3, 20 oktober 1951.

²⁾ De *Reformatie*, 26e Jaarg. No 51, 22 september, 1951.

Konfessionele integriteit

(I)

Begin 1965 werd te Breda door verschillende gemeenteleden aan de kerkeraad gevraagd, zich duidelijk uit te spreken over de aard en de mate, waarin de kerkeraad zich gebonden acht aan de konfessie en kerkenordening der Gereformeerde Kerken.

Om tot een antwoord op deze vraag te komen, diende de voorzitter van de kerkeraad, ds. Smouter, een verklaring in, getiteld „Het fundament der kerk; en de kerkenordening de belijdenis en der Gereformeerde Kerken”. Deze verklaring is te lezen in „Opbouw”, 9e jrg., nr. 7. Daarin staat o.a. „Wij onderhouden met andere kerken „De Drie Formulieren van Enigheid” (HC, NGB, DL) als akkoord van kerkelijke gemeenschap. Wij hebben deze belijdenisgeschriften lief, onderwijzen erin en verdedigen ze, om de waarheid die in haar wordt beleden. **Wij achten ze in alle artikelen en stukken der leer op Gods Woord grond.**”

In deze verklaring wordt ook de betrekkelijkheid van de konfessie, als mensenwoord, erkend. „Dat betekent niet, dat wij de belijdenisgeschriften boven alle bedenking en verbetering verheven achten... Belijdenisgeschriften zijn menselijke, dus feilbare, gebrekkige, voor Christus' gemeente niet onmisbare, veranderlijke geschriften.”

Niet, dat daarom iedereen op eigen houtje in de konfessie zou mogen gaan veranderen en verbeteren, want de verklaring vervolgt: „Nochtans verachten wij ze daarom niet, noch willen wij naar gedurige verbetering staan. Integen-

deel, wij willen ons gaarne aan de goede leer dezer geschriften onderwerpen, geduld hebbende met hun onvolkomenheden en gebreken, en zullen ze alleen laten varen, **indien en voorzover zij in enig artikel of stuk der leer zouden blijken te strijden tegen de enige maatstaf van het geloof: Gods Woord**. Wij erkennen voorts, dat deze belijdenisgeschriften het gemeenschappelijk bezit van de Gereformeerde Kerken in Nederland zijn, en dat over hen dus geen particuliere persoon of kerkeraad, maar **alleen de gezamenlijke kerken**, in wettige vergadering bijeen, te oordelen hebben.”

Enkele broeders in de kerkeraad keerden zich met zó grote felheid tegen deze verklaring, dat zij haar zelfs niet in bespreking wensten te nemen. Zij dienden toen zelf een formulier ter ondertekening in, waarin verlangd werd, dat alle kerkeraadsliden zouden verklaren, dat de belijdenisgeschriften **in alles** (dus niet „in alle artikelen en stukken der leer”, zoals de formulering daarvoor „officieel” luidt) overeenstemmen met Gods Woord, met de belofte, niets daartegen te zullen leren.

Op de herhaaldelijk gestelde vraag, of één van de ambtsdragers aanleiding heeft gegeven tot verdenking van konfessionele ontrouw, antwoordden de broeders, die deze verklaring verlangden, ontkenkend. **Er was dus geen concreet „leergeschil” in geding.**

De kerkeraad weigerde deze verklaring - zonder meer! (voorstellen om b.v. „in alle artikelen en stukken der leer” in te voegen, werden afgevoerd) - te tekenen, waarop 4 ambtsdragers uit

de kerkeraad traden, en de gemeente in aparte samenkomst samenriepen.

Wij vermelden deze hoofdzaak van het konflikt te Breda, omdat óók van de zijde van hen, die deze uittreding veroordelen als een ten enen male revolutionaire daad, nog weleens de vraag wordt gesteld: maar heeft de kerkeraad geen aanleiding gegeven? Was „de konfessionele integriteit” van de kerkeraad wel geheel buiten kijf?

Over deze vraag kan ieder oordelen, die op de boven geciteerde zinsneden uit de ingediende verklaring let, die van meetaf aan de instemming had van alle kerkeraadsliden, die gebleven zijn. Deze verklaring laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Of... was ze niet strak genoeg?

Is het waar, dat men - om „Gereformeerd” te mogen zijn - de belijdenis moet houden voor **in alles** (zonder meer) overeenstemmend met Gods Woord?

Wij menen van niet. En willen dit met een verhaal uit de praktijk illustreren.

„Geloof u in de Drieëenheid?”

Carley is een rooms meisje, meegebracht van de Kunstakademie.

Ze was voor de tweede keer op onze katechisatie.

We hadden het over de maaltijd des Heren. Over de beloften des Heren bij het brood en bij de beker.

Carley stelde een vraag. Een echt roomse vraag: „Zegt u bij de eucharistieviering ook zo iets als „Dit is Mijn lichaam?””. Ik citeerde de uitdelingswoorden van ons Avondmaalsformulier bij het brood en bij de beker. Onmiddellijk kwam de tweede vraag: „Geloof u, dat er dan wat met dat brood en wijn gebeurt?”. Even snel als zij vroeg, antwoordde ik: Neen, de bedienaar is geen tovenaer. In de kerk geen magie.

De sluis was nu open.

Vragen, die zich in vele jaren opgezameld hadden, spotten eruit, alsof zij altijd al in de rij hadden gestaan, om nú beantwoord te worden. Meespelend, „lik op stuk” antwoordend, trachtte ik erachter te komen: waaraan schort het dit meisje? Is ze in opstand tegen de HERE en Zijn Woord, of tegen tradities van haar kerk?

Na vier, vijf, vragen was duidelijk: ze ligt overhoop met dogmatische probleemstellingen, met filosofische konstrukties bóven Gods Woord. Steeds als ik - kort, vlug - een **bijbels antwoord** gaf, was ze tevreden.

In de spanning van het vlugge spel ben ik de meeste vragen weer vergeten. Alleen een paar van het begin, en de allerlaatste vraag weet ik nog:

„Gebeurt er wat tijdens het doopsel?” „Ja, dan druppelt er water op het hoofd van de dopeling. Maar de dienaar giet géén „genade-serum” bij het kind naar binnen. De doop is teken en zegel, dat God het kind genadig is krachtens Zijn Verbond.”

„Geloof u in een vagevuur?” - „Staat niets van in de Bijbel!”

„Geloof u, dat je na je dood een engel of zo iets wordt?” - „Ik geloof de wederopstanding des vleses. Jullie Willibrordusvertaling zegt in een Kanttekening bij 1 Cor. 15, dat het Nieuwe Testament niet weet van „onsterfelijke zielen, gescheiden van het lichaam”, dat Christus is opgestaan om de gehéle mens te verlossen.”

— — —

„Geloof u in de Drieëenheid?” „Ik geloof niet in een zus-heid of zo-heid, maar in de HERE, Die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft.”

Omdat ik me tot het uiterste gekoncentreerd had, om er achter te komen, waar ze precies mee zat, was ik nu zó vermoeid, dat ik op adem wilde komen, en zei: „Stop eens even. 't Lijkt wel een interview. Moet het soms in de krant?”

We dronken koffie.

Na de pauze: „Carley, mag ik nu 's een paar vragen stellen? Zeg ik dit goed: heeft God de Vader voor ons aan het kruis gehangen?” - „Neen, u moet zeggen, dat Christus voor ons aan het kruis gehangen heeft.”

„Zeg ik dit goed: werd op Pinksteren God de Zoon uitgestort?” - „Neen, u moet zeggen, dat de Heilige Geest werd uitgestort”.

Toen heb ik verteld, waar het bij haar aan schortte. Dat ze héél goed zó over de HERE wist te spreken, dat God Eén is, terwijl je toch niet zeggen kunt, dat God de Vader gekruisigd, of God de Zoon uitgestort werd. Dat het, wat haar christelijk geloof betreft, met haar gezond, in orde, is. En dat ze helemaal niet met allemaal

"vreemde termen" van mijnheer pastoor en van de godsdienstleraar over God hoeft te denken en te spreken.

Naar wat ik me herinnerde uit Calvijns Institutie (I, 13) heb ik haar toen verteld, hoe de buiten-bijbelse woorden "Triniteit", "Persoon" en "Wezen" in omloop zijn gekomen.

Daarover D.V. volgende week.

Breda.

K. C. Smouter

Kerkelijk Leven

Het bevorderen van de eendracht.

De deputaten-curatoren onzer Theologische Hogeschool hebben zich in de laatste maanden bezig gehouden met de verschillen die op meer dan één punt openbaar waren onder de hoogleraren. Hun besprekingen resulteerden in een in onze bladen openbaar gemaakt communiqué.

Daarover thans niet.

Maar we moesten daaraan denken toen we in de Gereformeerde Kerkbode voor Gron., Frl. en Dr. een artikel lazen „Het een kan niet zonder het ander" van de hand van ds D. van Dijk. We stellen voorop dat we het met de strekking van dat artikel van harte eens zijn. Deze: dat er geen tegenstelling is tussen het levende geloof in de Heiland en het strikt vasthouden aan de Schrift en ook aan de belijdenis der kerk en aan de kerkenordering. Wie bijvoorbeeld vecht voor de strikte handhaving van de artikelen 79 en 80 van de kerkorde en dat niet doet uit het geloof, naar de wet Gods, Hem ter eer, is geoordeeld. Wat uit het geloof niet is, dat is zonde. Wie bezwaard is over het feit dat b.v. een kerkeraad een predikant schorst tegen het oordeel van de genabuurde kerk en zonder dat het klaar als de dag is dat de geschorste een openbare GROVE zonde gedaan heeft der afzetting waardig, doch daartegen strijdt uit lust tot strijden en niet uit liefde tot de HEERE en zijn gemeente, is fout.

Dat zijn we met ds Van Dijk hartelijk eens.

Maar het verbaasde ons dat dezelfde ds Van Dijk, die als president-curator der Theologische Hogeschool aan het kraambd van bovengenoemde verklaring gestaan heeft, waarin tot voorzichtigheid werd opgewekt, in dit artikel ook schrijft:

„Bij hen, die zo spreken (n.l. dat het niet zo aankomt op de belijdenis en de kerkorde) komt tegelijk ook telkens openbaar, dat men niet voelt voor een volledig handhaven van Belijdenis en kerkenordering. Zelfs hoort men hier en daar stemmen, die feitelijk het pleit voeren voor een loslaten van de Belijdenis der vaderen om dan te zoeken naar een nieuwe eigentijdse belijdenis."

Nu dacht ik een ogenblik, dat ds Van Dijk hier het oog kon hebben op mensen buiten onze kerken. Maar heel het verband wijst in andere richting. Reeds de opening van zijn artikel doet dat: „Het leven in onze kerken is op dit ogenblik verre van rustig. Er is een felle strijd aan de gang, waarbij ieder, die ook maar een weinig meeleeft, zich dagelijks voelt betrokken."

Welnu, als de zaken zó staan, dan voel ik mij thans zéér verontrust. Wie zijn, onder ons, die mensen, die de belijdenis willen loslaten, die daarvoor feitelijk het pleit voeren, om dan te zoeken naar een eigentijdse, nieuwe belijdenis?

Wie zijn dat?

Het zal wel aan mijn onbekendheid met de feitelijke situatie liggen dat ik niet weet wie ds Van Dijk op het oog heeft. Een mens kan niet alles lezen. Maar ik zou het graag weten. Dan wist ik tenminste uit welke hoek deze gevaarlijke wind waait. Zo iets mag onder ons niet geduld. En het is voor onze eenheid, eendracht en rust béter precies te weten waar het gevaar zit dan dat iedereen er iedereen op aankijken kan.

Daarom heb ik aan ds Van Dijk een vriendelijk en broederlijk en dringend verzoek: Noemt u nu man én paard! In overeenstemming met de verklaring van de deputaten-curatoren.

De verklaring van de deputaten-curatoren.

Over deze verklaring schrijven we thans nog niet. We waren aanvankelijk van plan er helemaal over te zwijgen. En maar eens af te wachten wat zij uitwerkte in de praktijk. Te twisten over wat als een soort formulier van eendracht is bedoeld zou maar leiden tot tweedracht. En dat willen wij de deputaten-curatoren van de

Theologische Hogeschool niet aandoen. Doch op heden-, zaterdagmorgen, 15 januari, blijkt dat de ziekenpastor van het Gezinsblad, zijn toelichting op het woord van deputaten-curatoren geeft. Hij zal wel eens vertellen wat deze broeders bedoeld hebben en wat de redacteur van OPBOUW thans, indien al niet volgens deputaten-curatoren, maar dan toch volgens de ziekenrubriek van het Gereformeerd Gezinsblad moeten doen.

Dáárover hopen we het onze te zeggen. Als we niet ziek zijn volgende week.

De verklaring van curatoren.

Uit de pers kennen onze lezers de verklaring van de deputaten-curatoren onzer Theologische Hogeschool. Het lag aanvankelijk niet in onze bedoeling daar op in te gaan. Maar thans heeft ds D. Houdt aan de zieke lezers van het Geref. Gezinsblad verteld wat er in zit. Het is alsof hij in de raad der curatoren gezeten heeft. En als we hem mogen geloven dan zijn met name de hoogleraren, die ook deel uitmaken van onze redactie, in hun kwaliteit van redacteur aan de ketting gelegd. Via deze beide redacteuren houden de curatoren voorts dr J. Bosch, de heer P. Groen en schrijver dezes plus de hele stoet van medewerkers in toom. Als het wáár is dan vormen de deputaten-curatoren zo ongeveer de redactie van OPBOUW, de toeziende voogden, niet de advocaten, maar wel de procureurs van ons blad. Als er naast ds D. van Houdt nu ook nog iemand opstaat om te vertellen dat de curatoren op hun beurt onder curatele staan van, laat ons zeggen, om maar eens iemand te noemen prof. J. Kamphuis, dan zou een vierde

naar de bekende dus-dus-methode kunnen vertellen, dat de eindredactie van OPBOUW gevestigd is Fernhoutstraat 22 te Kampen.

Men stelle zich gerust.

Als het zo ver is hopen we onze lezers tijdig te waarschuwen.

Ra, Ra...

Nu ds Van Houdt dromen en der zelvez uitlegging meent te kunnen geven, hebben we een vraag. Deze: de curatoren hebben aan hoogleraren ook de raad gegeven grote voorzichtigheid te betrachten bij het voorgaan in dissidente samenkomsten. Dat moet wel zien op de dolerenden van Beverwijk, Gorinchem, Breda e.d. Nu ds Van Houdt precies blijkt te weten wat en wie door curatoren bedoeld zijn is het misschien niet ondienstig hem eens te vragen: welke hoogleraren al zo in dergelijke samenkomsten mee hebben gedoleerd?

Als ds Van Houdt gelijk heeft...

...dan vraag ik mij af: waarvoor hebben we deputaten-curatoren? Om toezicht te houden op het wetenschappelijk peil, de confessionele trouw, de schriftuurlijkheid van het onderwijs der hoogleraren, of om de zaken der kerken te besturen, en zich te bemoeien met de pers?

De vraag stellen is: haar beantwoorden.

Doen curatoren iets anders dan het eerste dan zij hun gezegd: Schoenmakers, houdt U bij uw leest.

(Ongecorrigeerd)

G. Visee.

Waarom hebben we genoeg?

Uit m'n jeugd herinner ik mij een spreekwoord: „Het meer is nooit vol". Waarmee werd bedoeld: De begeerte naar meer geld wordt nooit bevredigd. Als iemand meer krijgt wil hij altijd nóg meer hebben.

Zo is het inderdaad. Wie aangeraakt is door de begeerte naar de mammon, zal niet gauw zeggen: Zo is het genoeg. En deze afgod telt z'n dienaren bij miljoenen en zij dienen hem met volharding. Vandaar dat de gokgelegenheden zo moeilijk opgeruimd kunnen worden. En dat allerlei loterijen als paddestoelen uit de grond verrijzen. Het doel zal wel goed wezen, maar de manier is niet te prijzen. Men speculeert op de hebzucht, die in de mensen ingeroest is om zo te zeggen. Het meer wordt nooit vol.

Zo is het ook met de begeerte naar macht. Figuren als Alexander de Grote en Napoleon zullen ook wel door andere drijfveren gedreven zijn. Maar machtswellust was toch ook wel een sterke drijfveer. Ze konden er maar niet genoeg van krijgen en wisten van geen ophouden. Totdat hun machtsbegeerte hen in het ongeluk stortte.

Maar welke „zucht" een mens ook beheerst, hebzucht of eerzucht of heerszucht, echte bevrediging vindt men op deze wijze niet. Augustinus heeft het bekende woord gesproken: „Onrustig is ons hart tot het rust vindt in U, o God". Geheel in overeenstemming met psalm 42 : 2: „Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, also schreeuwt mijn ziel tot U, o God!" We zijn nu eenmaal naar Gods beeld geschapen en kunnen daarom geen echte bevrediging vinden dan in God alleen. Hij alleen is ons genoeg. We mogen ook wel zeggen: Zijn genade is ons genoeg.

Bij deze woorden denken we als vanzelf aan wat Paulus schrijft in II Korinthe 12. Hij spreekt daar over bijzondere openbaringen, die hem ten deel vielen. Maar ook van een doren in het vlees, die hem is gegeven, een satansengel die hem met vuisten sloeg.

Wat dat precies was? Ik weet het niet met zekerheid. En geen mens weet het. Jammer, dat we Paulus niet even kunnen vragen. Was het een ooglijden? Een spraakgebrek? Leed hij aan toevallen? Of was het geen lichamenlijk lijden, maar de herinnering aan z'n grote zonde, dat hij de gemeente vervolgd had? Bleef hem dat maar plagen en kon hij die herinnering niet kwijt worden? We zouden het graag precies willen

weten. Maar in deze bedeling zal dat wel een raadsel blijven. Maar dat het een „kruis" voor Paulus was is wel zeker.

Zeker is ook, dat zijn gebed om wegneming van dit lijden niet verhoord is.

En dat de Here hem zeide: „Mijn genade is u genoeg".

Gods genade is een groot goed, dat meer dan opweegt tegen alle kwaad in dit leven. Er is geen zonde zo groot of Gods genade wil het vergeven. Want Gods genade is Zijn vergevende liefde, Zijn grondeloze welwillendheid, Zijn vriendelijk aangezicht, dat vrolijkheid en licht geeft in alle duisternis.

Gods genade is niet maar een rustende eigenschap, waarover wijsgeren of theologen kunnen redeneren. Maar het is een kracht Gods tot zaligheid. Het is een kracht Gods om zonden te vergeven. Het is ook die kracht, die wij nodig hebben om ons kruis vrolijk te kunnen dragen. Die kracht van Gods genade openbaart zich eerst ten volle in zwakheid. Dat ondervinden allen, die gelovig tot de HERE de toevlucht nemen met hun „dorens in het vlees".

Het is misschien wel goed, dat wij niet precies weten wat dat in Paulus' leven was. Dan zouden we door dit woord alleen getroost worden als wij hetzelfde lijden ondergingen. Maar nu mogen we het betrekken op allerlei kwaad in ons vlees. Er wordt lichamenlijk onvoorstelbaar geleden. Door een gebrek waarmee iemand geboren is en dat niet is te verhelpen. Hoe zal een verminkte aan een ander duidelijk maken wat dat is, verminkt door het leven te gaan? Elk kan in zijn omgeving voorbeelden genoeg vinden. Er zijn ongeneeslijke kwalen, die eerst eindigen bij de dood. Levenslang-durende dorens in het vlees!

Maar hoe erg het ook mag zijn: Gods genade is genoeg! God is krachtig genoeg om het te dragen. En Hij geeft zijn genade-kracht om het uit te houden. Niet zonder strijd. Maar ook niet zonder overwinning. Elke dag weer en altijd door.

Ook kan een bedreven zonde met haar gevolgen ons levenslang plagen. De herinnering wil maar niet weg. Ondragelijk? Neen, Gode zij dank néén. Zijn genade is ons genoeg. Over dood en graf heen. Tot in eeuwigheid.

H. J. Jager.

BOEKBESPREKING

Concilienummer van In de Rechte Straat; januari 1966. Boulevard 11, Velp (Gld.). Prijs f 1,—. 52 blz. Giro 90 10 00.

Dit nummer van het maandblad van ds H. J. Hegger werd ons blad ter recensie toegezonden. Het maandblad is welbekend en naar we menen wordt het in onze kringen gewaardeerd. Ds Hegger, ex-priester, het meest bekend geworden door zijn boek: „Mijn weg naar het licht”, vult het blad voor 't grootste deel met informatie omtrent Rome, het werkelijke Rome. Er bestaat tegenwoordig ook een ander Rome. Dat is het Rome van de pers- en propagandawereld. Dat is het Rome dat zo veranderd is: dat staat naar toenadering tot de protestanten; dat de armen en ellendigen liefheeft; dat de bijbel als het Woord van God op de voorgrond plaatst. Dat is het Rome zoals het bestaat in de fantasieën van halfzachte protestanten die zo welwillend en tolerant zijn dat zij elke strijd om het dogma uit de boze achten. Ook de strijd tegen Rome. Zij hebben zich een beeld ontworpen van Rome alsof Rome de strijd om het dogma gestaakt zou hebben. Ziedaar wat een verandering, zeggen zij! Natuurlijk stemmen wij toe dat Rome niet meer is zoals het was aan het eind van de Middeleeuwen evenmin als het protestantisme (vreemde verzamelsnaam) van thans nog het protestantisme van het midden van de zestiende eeuw is. De tijd heeft niet stil gestaan! Maar naast de veranderingen en dan met name die bij Rome, is er een vrijwel onveranderd Rome. Voorbeeld: het Canoniek kerkrecht bleef. En dat wil wat zeggen. Het centrale hoogste gezag van de paus bleef. Het diktoriaal gezag dat de paus heeft over de bisschoppen bleef. Hans Küng moge publiek pleiten voor een meer presbyteriale regering van de kerk. Dat hij dit publiek bepleit is een heel ding. Ik stem dat toe. Dat hij dat kan doen en dat hij dat durft doen. Maar intussen is er van zulk een gezag niet in het minst sprake. Bij de paus is een diktoriaal gezag over de bisschoppen en bij de bisschoppen op hun beurt is een diktoriaal gezag over de leden van hun bisdommen.

De Curie bleef. De Sint Pieter bleef. De pauselijke lijfwacht bleef. En het wereldlijk gezag van de paus over de gekroonde hoofden. Bij de sluitingsmis van het concilie van het najaar waren maar even 90 landen officieel vertegenwoordigd alsof de paus een staatshoofd zou zijn. Het werkelijke Rome dat kom je tegen in de armoede van de Italiaanse dorpjes en in de diktatuur van Spanje en de onvrijheid van de godsdienst nog steeds, aldaar. Het werkelijke Rome dat kom je tegen in de ongelofelijke armoede waarin de massa van Portugal leeft en in de onvoorstelbare rijkdommen in datzelfde land daar vlak naast bij de grote concerns waarin de kerk met miljarden participeert. Het werkelijke Rome is er nog. Je kunt het ook in ons eigen land wel vinden, vooral in het Zuiden. Over dat werkelijke Rome geeft ds Hegger in „In de Rechte Straat” gedocumenteerde informatie.

Doel

Laat ik eerst het doel van het blad en van de Stichting die het blad uitgeeft meedelen. In het nummer dat voor ons ligt wordt dit doel van de zijde van het Stichtingsbestuur zelf nog eens in het licht gesteld. Het doel is niet om anti-papistisch te zijn. Wie dit zou denken vergist zich in het blad. Waarschijnlijk wilden vele lezers, die er mee ophielden lezer te zijn dit wel, en omdat het blad niet bleek te geven wat zij wensten bedankten zij. Volgens het bestuur kwam er tijdens de Irenekwestie een „grote stroom van abonnees”, waarvan velen in de loop van '65 weer bedankten.

Waarom niet anti-papistisch? Het bestuur meent dat enkel een anti-houding zonder meer, zonde en hoogmoed is. Mij dunkt dit is nuchtere en openhartige taal. „Ook daarom zijn wij daartoe niet gerechtigd omdat er heel veel in ons protestants christendom is, dat ons aangezicht met schaamte moet bedekken en ons bedroefd moet doen zijn. Helaas moeten wij zeggen, dat er onder ons veel lauwheid, liefdeloosheid en onbijbels drijven wordt gevonden. Ons past een houding van ootmoed en schuldbesef. Moge de Here ons behoeden voor de verkeerde geest, die een kenmerk is van de laatste tijden”, aldus het bestuur op blz. 3.

Het doel van het blad is ook niet de „oecumene” — het modeverschijnsel van onze tijd — te bevorderen. Daarvan wordt gezegd: „Men krijgt vaak de indruk, dat elke vorm van samenwerking met Rome kritiekloos wordt aanvaard. Dan gaat men uit van de gedachte, dat christenen één moeten zijn, desnoods ten koste van veel, zo niet van alles. Een ontstellend gebrek aan Bijbelkennis bij een niet onbelangrijk deel van de reformatorische christenen zal daar

zeker aan ten grondslag liggen. Men heft kreten aan en men weet menigmaal niet waar men het over heeft” blz. 4.

Er is inderdaad, vooral in Nederland, beweging onder de r.k. gelovigen. Dat is verblijvend maar dan moeten we er wel aan denken dat een Nederlands geluid nog geen neerslag is van wat in de wereldkerk van Rome omgaat.

Het doel van het maandblad is in positieve zin getuigend spreken met Rome.

Dat is het eerste doel. Er mee verbonden gaat het doel: barmhartigheid betonen aan ex-priesters door hen in maatschappelijk en sociaal opzicht te helpen. Deze mensen staan vaak ontredderd in onze moderne samenleving waarvoor zij in geen enkel opzicht zijn toegerust. In de komende nummers wil men juist over deze ontstellende nood van zoveel ex-priesters nadere inlichtingen geven.

Resultaat van de conciliezittingen

Het maandblad wil daarover gedocumenteerde informatie geven. Ds Hegger leest daartoe zelf de Osservatore Romano. Het is hem sedert hij deze zelf leest wel duidelijk geworden, dat veel van wat de paus zegt en schrijft, niet door de Nederlandse r.k. pers wordt overgenomen. Dat is aan één kant verblijvend want daar zit een stilzwijgende afwijzing in van de vaak ultra-roomse uitspraken van de paus. Aan de andere kant is dat ook een nadeel, want dien-tengevolge krijgt men in Nederland een zeer eenzijdige kijk op de r.k. kerk. „Want wat Rome eigenlijk is, wordt niet bepaald door de r.-katholieken van een of ander land, ook niet van Nederland, maar door het hoogste leergezag in de r.k. kerk, n.l. de paus” blz. 14.

Wat er bereikt is na de conciliebesluiten? Het bestuur van dit maandblad meent die vraag te moeten beantwoorden met: in principe nog weinig. Alleen, de toon is wat vriendelijker geworden. Helaas is het nodig ons af te vragen of dit wellicht een bepaalde tactiek is en niet meer. In dat geval dreigen er grote gevaren. Dit zal namelijk ook de manier zijn van de antichrist in de laatste tijden. Wij moeten dus zeer op onze hoede zijn.

Onze houding tegenover Rome moet gereserveerd zijn. Wij hebben te veel gezien en ervaren in verleden en heden.

Het valt niet te ontkennen dat in het systeem van de r.k. kerk genoeg bouwstof aanwezig is voor een totalitaire wereldmacht.

Ik weet niet hoe U er over denkt geachte lezer, ik vind ook dit nuchter en voorzichtig van het bestuur van dit blad. We moeten maar trachten mensen in aanraking te brengen uit r.k. kringen met het blijde en rijke evangelie en de kerkelijke organisatievormen van Rome maar laten voor wat zij zijn — zéér anti-schriftuurlijk, zéér gevaarlijke machten, die vaak in het verleden apparaten van de duivel zijn gebleken om de ware gelovigen te vervolgen en de volken eeuwen lang gekluisterd te houden in een onvoorstelbaar bijgeloof en ongelooft en zo het evangelie tegen te staan!

Wat dit concilienummer nog meer bevat

Naast het bovengenoemd bevat dit nummer van „In de Rechte Straat” een zeer goed stuk over „Gij zijt Petros” een stuk uit een serie vervolgartikelen. In hoofdzaak en strekking en in onderdelen mee eens.

In dit stuk plaatste ik wel een vraagteken, n.l. bij het gedeelte onder het kopje „voortplanting door het Woord” op blz. 9. Dat begint als volgt: „Het oude volk Gods had zich voortgeplant langs lichamelijke weg. Israël is ontstaan uit het zaad van de twaalf zonen van Jakob. Maar het nieuwe volk van God zal niet meer voortgeplant worden langs lichamelijke weg”....

Hier wordt een tegenstelling tussen het „oude volk” van God en het „nieuwe volk” gesuggereerd met de beste bedoelingen uiteraard, die geen steun in de Bijbel vindt. Er was wel allerlei verschil tussen het „oude volk” en het „nieuwe volk” bijvoorbeeld dit dat het „oude volk” tegelijk kerk en natie was, kerk en volk. Dat de koningen ambtsdragers in de „kerk” waren en dat de grenzen van de zichtbare kerk samenvielen met de nationale grenzen. Maar de christelijke kerk is niet een **nieuwe** kerk al is zij in een nieuwe tijd in het aanzijn geroepen toen het eerste was weggedaan en het tweede werd gesteld (Hebreëën). De christelijke kerk is één met die van Israël. Zij is er zelfs ident mee. Er is maar één olijfbom. Die boom leeft nog. Rom. 11 : 16 v. De christelijke kerk is gefundeerd op hetzelfde verbond en op hetzelfde evangelie; de belofte van de verlossing door Christus. Vanwege de continuïteit van het verbond is het „nieuwe volk” ingeënt in het oude. En zo is er maar één volk van God. De bedelingen, de huishoudingen van het verbond verschillen, maar het verbond der genade is één. Daarom kan de Heidelberg Catech. ook spreken van het evangelie dat van het begin der wereld door God zelf, eerstelijk in het paradijs verkondigd is doen worden (antw. 19).

Het volk Gods in de oude tijd moest geloven. En ook toen was het geloven uit het horen van het Woord Gods.

Van Abraham zegt de apostel Paulus dit nadrukkelijk. Rom. 4 : 3 v. of Gen. 15 : 6; Gal. 3 : 6. Het was niet alles Israël wat uit Israël was, Rom 9 : 6-7. Zie over de rijkdom van Israël, Rom. 9 : 3-5. Dat is met de christelijke kerk ook zo. Niet allen die uit haar zijn zijn werkelijke christenen. Toen in de volheid van de tijd de Here Jezus op de aarde kwam, waren er de Simeons en Anna's en de Zacharia's en Elisabeth's die de Vertrouwing van Israël verwachtten niet als een politiek macht hebben, maar als een geschenk uit de hemel. Er waren ook zoveel anderen. Het geloof is bij het oude volk evenals bij het „nieuwe volk”, Gods gave geweest, gewerkt door de Heilige Geest door middel van het profetisch Woord dat zeer vast is. Zo'n tegenstelling als ds Hegger maakt in dit stukje wordt vaak gemaakt maar zij is niet legitiem bijbels, en ze leidt op dwaalwegen.

Dit concilienummer bevat teveel documentatie om alles te vermelden. We willen eindigen met een aanbeveling. Wie documentatie wil over het werkelijke Rome kan hier heel wat vinden. Ook de hulp aan ex-priesters verdient onze sympathie.

J. Meester.

PERSSCHOUW

„Eindhoven”

Als men in de Chr. Geref. en Geref. pers de naam Eindhoven tegenkomt, geplaatst tussen aanhalingstekens weet iedereen waar het over gaat. Dan wordt er geschreven over dat blijde gebeuren dat in Eindhoven de Chr. Geref. en de Geref. Kerk elkaar hebben „gevonden”, elkaar hebben „herkend” en „erkend” als kerken van onze Here Jezus Christus en tot de overtuiging kwamen dat ze één moeten zijn.

Er is over „Eindhoven” reeds heel veel te doen geweest. En er is nog veel over te doen. Onlangs werd deze zaak op de synode van de Chr. Geref. Kerken behandeld. Hier volgt een verslag, overgenomen uit de Wekker, van wat er in eerster instantie over wordt gezegd.

Woensdagavond 29 september begon de Synode aan de behandeling van de instructie van de Part. Syn. v. h. Oosten: „De Generale Synode bezinne zich op en geve richtlijnen voor de wijze, waarop kerkeraden dienen te handelen, die in samensprekingen met kerken van gereformeerd belijden tot een grote mate van eenheid in belijden zijn gekomen en aan deze eenheid gestalte zoeken te geven”. Het was duidelijk dat achter deze instructie de kwestie „Eindhoven” zat. Toen de kerkeraden van de Chr. Geref. Kerken en de Geref. Kerken (vrijgemaakt) besloten over te gaan tot kanselruil en intercommunie begin 1963, keurde de classis Utrecht deze daad af. De kerkeraad van Eindhoven ging in appél bij de Part. Synode van het Oosten van 1963. De P.S. noemde de daad van Eindhoven praematuur. Op de P.S. van 1964 kwam toen de instructie van de classis Utrecht, die door de P.S. met bijna algemene stemmen werd aanvaard. Overigens ging de kerkeraad van Eindhoven ook in appél tegen de uitspraak van de P.S. v. h. Oosten bij deze Gen. Synode. Maar in de comité-zitting van vrijdagmiddag deelde de praeses mee dat gebleken was dat dit appél-schrijven niet wettig ter tafel was, aangezien de kerkeraad van Eindhoven verzuimd had de P.S. van dit appél op de hoogte te stellen.

Intussen kwam de zaak, waar het om gaat in Eindhoven, toch op tafel door deze instructie.

Commissie II had ook de behandeling van deze instructie voorbereid in een rapport, dat blijk gaf van een ernstige studie over dit moeilijke onderwerp. Ze merkte o.a. op: „dat een dergelijke situatie, als in de instructie gesteld, verblijvend moet worden genoemd in de gebrokenheid van de kerk des Heeren in ons land en de moeilijkheid om als plaatselijke kerken van eenzelfde belijden elkander te vinden en elkaar tot zegen te zijn”. Ze waardeerde het ontstaan van een dergelijke verhouding als een openbaring van het waarachtig zoeken van elkaar, gelijk dit is uitgesproken in de Acte van Afscheiding of Wederkeer 1834 op de betekenis, waarvan de kerkelijke vergaderingen herhaaldelijk hebben gewezen en op grond waarvan zij opgewekt hebben tot plaatselijk contact, waar dit mogelijk is. „Nog meerdere dingen werden tot rechte bezinning over deze materie door de commissie opgemerkt. In de overwegingen werd gesteld: „dat het mogelijk moet worden geacht dat plaatselijke kerken van gereformeerd belijden, dié in plaatselijke samensprekingen tot een grote mate van overeenstemming gekomen zijn, aan deze geconstateerde eenheid gestalte zoeken te geven in nauwer samenleven”. De commissie gaf diensten-golge enkele richtlijnen - zeven in getal - aan, waarin deze verhouding dan nader wordt geregeld. Aangezien het rapport van de commissie nog niet is vastgesteld en nog allerlei veranderingen in de formulering, ook van de voorstel-

len, mogelijk zijn, willen we deze richtlijnen hier nog niet vermelden.

De Synode hield zich woensdagavond, het laatste gedeelte van de vrijdagmorgen en het eerste gedeelte van de vrijdagmiddag met deze zaak bezig, die vele vragen oproep.

Diverse broeders maakten bezwaar tegen de voorgestelde richtlijnen. De meesten wilden wel dat er richtlijnen werden gegeven en hadden dus begrip voor deze situatie, maar ze achtten de gegeven richtlijnen te vaag. Slechts een enkeling in de voortgezette bespreking van vrijdagmorgen zei: als twee plaatselijke kerken elkaar dan zo goed hebben gevonden, laten ze dan een keuze doen en zich of bij het ene of bij het andere kerkverband aansluiten. Ds. v. d. Ent was deze mening toegedaan en prof. Hovius stemde hem dat later toe.

Andere broeders kwamen met allerlei vragen. De commissie meende dat dit nauwer contact alleen tot stand kan komen met kerken, behorend tot een kerkverband, waarmee onze kerken via hun deputaten eenheid in relatie staan. Maar is dat niet te zwak gezegd, zo werd gevraagd? Gaan we op deze manier ons kerkelijke leven niet afkalven op een manier, waarvan wij niet weten waar we terecht zullen komen? De gemeente moet in het voorgenomen nauwer contact hebben bewilligd. Hoeveel procent van de gemeente? De kerken moeten de respectievelijke classis hebben geraadpleegd volgens de commissie. Ook op dit punt kwamen zowel woensdagavond als vrijdagmorgen vele vragen los. Wat betekent dit raadplegen? Kennis geven zonder meer?

Vrijdagmorgen kwam de commissie met het voorstel dit raadplegen te veranderen in: het oordeel vragen van. Maar ook dan komen de vragen weer naar boven: kan dit oordeel van de classis ook een veroordeling inhouden? En wat gebeurt er als de classis een dergelijke veroordeling uitspreekt? Ook een andere „richtlijn”, na beraad in de commissie veranderd in „regel”, werd onder de loep genomen: dit nauwer samenleven heeft een voorlopig karakter in afwachting van de verdere ontwikkeling van de toenadering tot elkander in beide kerkverbanden. Hoe lang duurt „voorlopig” en waarvan is het precies afhankelijk en wie beoordeelt het?

Aan deze vragen gingen dan nog vooraf de vragen over de aard van het contact: kanselruil of intercommunie. Momenteel is in Eindhoven een partiële gemeenteruil, werd gezegd.

Woensdagavond verdedigde de rapporteur, ds. B. van Smeden, het rapport van de commissie.

Vrijdagmiddag deed de samenroeper van de commissie, ds. A. C. Noort, dit, aangevuld door de adviseur van de commissie, prof. W. Kremer.

Enerzijds werd gewezen op het werk Gods, dat openbaar komt wanneer plaatselijke kerken elkaar herkennen als kerken van Christus. Anderzijds werd gewezen op de gevaren, die verbonden zijn aan het opstellen van regels, die niet waterdicht zijn en die verzwakking van het kerkelijke leven kunnen bevorderen.

Enerzijds werd de nadruk gelegd op de zelfstandigheid van de plaatselijke kerken; anderzijds werd ook gewezen op de betekenis en de functionering van het kerkverband.

Vrijdagmiddag kwam de Synode tot de conclusie dat nu nog geen beslissing kan worden genomen. Een enkeling wilde dit wel. Maar dat waren uitzonderingen. Het was duidelijk dat in een zo belangrijke en ingrijpende zaak meer klaarheid gewenst is dan tot dusver aanwezig was. De commissie heeft tijd om zich op een en ander te bezinnen en in januari D.V. met een gewijzigd voorstel te komen.

C. V.

KERKNIEUWS

Beroepen te Lemele-Lemelerveld en te Nijega-Opeinde (bij accl.): kand. P. Schelling te Nijmegen; te Pernis en te Vrouwenpolder: kand. W. Triemstra.

Bedankt voor Hattem: J. H. v. d. Hoeven te Zwijndrecht.

Ds. A. Geelhoed. Met een preek over Zondag 44 van de H. Catechismus nam Ds. Geelhoed op 9 januari afscheid van de gemeente van Zwagerveen-Zwaagwesteinde. Ds. Geelhoed gaat zich verbinden aan de kerk van Hasselt.

Ds. J. D. Wielenga. Wegens vertrek naar de Free Reformed Church van Albany-West Australië nam Ds. J. D. Wielenga 9 januari afscheid van de gemeente van Veenendaal met een preek over 2 Petr. 1 : 19.

Ds. D. J. A. Brink. Na bevestiging door zijn vader, Ds. H. Brink van Krommenie met een preek over 1 Tim. 1 : 15, verbond kand. D. J. A. Brink zich op 9 januari aan de gemeente van Siegerswoude-Friesepealen. De tekst van de in-treepreek was Pred. 1 : 12-18.

Wieringermeer. De kerkeraad van Wieringermeer zond aan die van Groningen-Zuid een schrijven van de volgende inhoud:

In aansluiting op ons schrijven van 8 april j.l. en naar aanleiding van Uw schrijven van 8 no-

vember j.l., waarbij u ons mededeelt, dat u besloten hebt Ds. A. v. d. Ziel geheel van zijn dienst, als dienaar des Woords, af te zetten, delen wij u mede, dat wij met diepe droefheid, broeders, van uw besluit kennis hebben genomen.

Uit uw schrijven met bijlage is ons niet gebleken en heeft u ons niet aangetoond, noch uit de Heilige Schrift, noch uit de Belijdenis der kerk, noch uit de Dordtse kerkenordering, dat Ds. A. van der Ziel zich schuldig heeft gemaakt aan een openbare, grove zonde, die hem voor de wereld eerloos, bij de overheid strafwaardig zou maken en die in een andergemeen lid der kerk der afsnijding waardig zou gerekend worden (art. 79 en 80 der D.K.O.).

Wij mogen daarom, om 's HEREN wil, uw oordeel niet volgen en zouden daarmee ook niet voor Christus' rechterstoel durven verschijnen (Matth. 25 : 31-46).

Gezien bovenstaande heeft onze Raad geen vrijmoedigheid er eventueel stilzittend aan mede te werken Ds. v. d. Ziel buiten het koninkrijk Gods te plaatsen (Matth. 18 : 18) en hem, zoals u doet, aan de Satan over te geven (1 Kor. 5 : 5 met kantt. 9).

U zult begrijpen, dat uw besluit voor ons geen rechtsgevolg kan hebben en dat wij derhalve Ds. A. v. d. Ziel blijven erkennen als wettig predikant.

ADRESEN

Doesburg, scriba. M. J. Bakker, Prinses Irene-laan 15, Dieren, tel. 08330-4747; diaconie H. de Groot, Schaepestraat 27, Doesburg. **Hijken,** scriba: D. Stevens, Schotelkamp 10, Hooghalen; diakonie: P. v. d. Heide, Drift 15, Hooghalen. Het adres van **Rev. L. Selles** is thans: Rev. L. Selles, 103 Chippawa Drive, Chatham (Ont.), Canada.

KORT VERSLAG

van de vergadering van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken op maandag 3 en dinsdag 4 januari 1966 in het gebouw van de hogeschool, Broederweg 15 te Kampen.

Alle curatoren zijn aanwezig; ook alle hoogleraren zijn tegenwoordig, behalve dat prof. dr H. J. Jager de eerste dag ontbrak.

art. 1 **opening.** De president-curator, ds D. van Dijk, opent 's morgens te half twaalf de vergadering, leest psalm 124 voor en gaat voor in gebed. Hij verwelkomt de broeders en wenst hun de zegen des Heren toe voor het jaar 1966.

art. 2 **notulen.** De notulen van de vergadering van 22, 23 en 24 november en van die van 6 december 1965 worden vastgesteld.

art. 3 **voortzetting van de bespreking van de onderlinge tegenstellingen aan de Theologische Hogeschool.** De in de vergadering van 22-24 november 1965 begonnen bespreking van de onderlinge tegenstellingen aan de Theologische Hogeschool wordt voortgezet. 's Middags en 's avonds vergaderen de deputaten-curatoren afzonderlijk en komen tot een voorlopige uitspraak inzake de tegenstellingen.

art. 4 **schorsing van de vergadering.** Te goed tien uur gaat de assessor, ds F. de Vries, aan wie de president-curator, die iets eerder vertrekken moest, de leiding van de vergadering had overgedragen, voor in dankgebed en schorst hij de vergadering tot de volgende morgen half elf.

art. 5 **heropening.** Des dinsdags heropent de president-curator op het afgesproken uur de vergadering, leest uit de Schrift II Tim. 3 : 14-4 : 8 en vraagt de zegen des Heren over de arbeid der vergadering.

art. 6 **bespreking en definitieve vaststelling van de uitspraak van curatoren.** De in art. 3 bedoelde uitspraak van de deputaten-curatoren, die nog de vorige avond bij de hoogleraren is bezorgd, wordt met hen besproken. Na dit overleg wordt de tekst van de uitspraak eenstemmig door de deputaten-curatoren definitief vastgesteld.

art. 7 **accord-verklaring van hoogleraren.** Alle hoogleraren verklaren zich voor hun deel accord met deze uitspraak.

De president-curator geeft uiting aan de dankbaarheid van de vergadering hierover en spreekt de wens uit, dat onder de gunst des Heren de uitspraak zegenrijk zal werken voor de samenwerking der hoogleraren in de opleiding tot de dienst des Woords, en ook voor de kerken.

art. 8 **publicatie van de uitspraak van deputaten-curatoren.** Deputaten-curatoren besluiten de uitspraak te publiceren. Zij luidt aldus:

De curatoren zijn in hun besprekingen met de hoogleraren over de onderlinge tegenstellingen aan de hogeschool ervan uitgegaan: dat allen, die aan deze besprekingen deelnamen, zich onderwerpen aan de Schrift en zich gebonden weten aan de belijdenis der kerk;

en dat door allen de vrijmaking gezien wordt als een werk des Heren, waardoor de kerk teruggevoerd werd tot Zijn Woord alleen;

dat evenwel ook het feit dient te worden geconstateerd, dat er verschillen openbaar zijn gekomen, waarover nader gehandeld zou moeten worden.

De curatoren hebben in de gehouden besprekingen enerzijds met dankbaarheid geconstateerd, dat alle hoogleraren betuigen, dat zij hun ondertekening van de confessie der kerk handhaven en dat zij de vrijmaking zien als een werk des Heren, dat de kerk deed terugkeren tot het Woord Gods en tot de op dat Woord gegronde belijdenis der kerk.

Anderzijds hebben zij geconstateerd, dat er wel verschil van inzicht bestaat met betrekking tot

a. de vraag, hoe te handelen is, wanneer een ambtsdrager bezwaar heeft tegen een artikel of stuk der belijdenis: mag hij dit dan, vóórdat hij met zijn bezwaar naar de kerkelijke vergaderingen gaat, mondeling of schriftelijk leren?

b. het waarden van de belijdenis: spreekt zij de Schrift na, of wil zij slechts de Schrift naspreken?

c. het in bescherming nemen van publicaties, die toch min of meer de confessie of onderdelen daarvan aanvechten of wankel stellen.

De curatoren spreken met betrekking tot deze punten de verwachting uit, dat de hoogleraren in hun onderwijs, publicaties, en in hun (als redacteurs van persorganen) medeverantwoordelijk-zijn-voor-publicaties-van-anderen, ervan zullen uitgaan:

ad a. dat allen, die de confessie hebben ondertekend,

daaraan gebonden zijn naar de omschrijving, die daarvan in het ondertekening-formulier gegeven is,

en dat, zo een ambtsdrager tegen één van de artikelen of stukken der leer, in de belijdenisgeschriften der kerken begrepen, enig bezwaar heeft, hij dit naar zijn gegeven belofte in de daarvoor in het ondertekening-formulier aangewezen weg aan de orde dient te stellen;

ad b. dat de belijdenis der kerk in de Drie Formulieren van Enigheid een samenvatting geeft van de leer der waarheid, zoals de kerk deze uit Gods Woord heeft leren kennen;

ad c. dat geen publicaties dienen plaats te vinden of getolereerd dienen te worden, die de belijdenis der kerk aanvallen of wankel stellen.

De curatoren hebben verder gehandeld over het optreden van hoogleraren „naar buiten”. Zij zijn van oordeel, dat, wanneer er in bepaalde kerken moeilijkheden of conflicten zijn ontstaan, en wanneer deze bij de bevoegde kerkelijke vergaderingen in behandeling zijn, in perspublicaties de uiterste voorzichtigheid dient te worden betracht, welke voorzichtigheid ook door de hoogleraren bij alle optreden naar buiten in acht genomen dient te worden.

De curatoren dringen er bij de hoogleraren op aan, bij veel verschil, elkander te aanvaarden in Christus, en broederlijk overleg te plegen over alle aangelegenheden, die de opleiding tot de dienst des Woords betreffen, en ook met betrekking tot hun optreden naar buiten inzake perspublicaties, daar zij, gelijk alle gelovigen, geroepen zijn hun gaven ten nutte en ter zaligheid van elkander aan te wenden, en zij in hun arbeid de opbouw en de vrede der kerken hebben te dienen.

art. 9 **ingekomen stukken.** In behandeling komen de ingekomen stukken:

a. een schrijven van br A. B. te N. zal door de secretaris worden beantwoord onder verwijzing naar eerder gedane uitspraken van deputaten-curatoren;

b. van een schrijven van ds H. B. te K. wordt kennis genomen;

c. een dankbetuiging van br. K. Verlind en zijn vrouw voor de bij hun huwelijk ontvangen gelukwensen; voor kennisgeving aangenomen;

d. een exemplaar van „De Wachter”; voor kennisgeving aangenomen.

art. 10 **uitgegangne stukken.** De secretaris geeft kennis van de uitgegangne stukken.

art. 11 **persverslag.** Het persverslag wordt gelezen en vastgesteld.

art. 12 **sluiting.** Nadat ds J. Hettinga is voorgegaan in dankgebed, sluit de president-curator te zeven uur de vergadering.

In opdracht van deputaten-curatoren,
F. de Vries, assessor.

Tot onze vreugde schonk God ons

DOUWE JAN

T. Buwalda

G. Buwalda-van Willigen

Sibasa, 15 Jan. 1966

Posbus 74 N. Transvaal